

PAPUR TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG I'R PWYLLGOR LLYWODRAETH LEOL A THAI Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol, Medi 2023

Rwy'n croesawu'r cyfle hwn i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i ymchwiliad y Pwyllgor am y ddarpariaeth safleoedd ar gyfer Sipsiwn, Roma a Theithwyr.

Rydym yn parhau i fod wedi llwyr ymrwymo i sicrhau gwelliant yn y sefyllfa hon ar gyfer cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Rydym yn ceisio ymgysylltu â chymunedau ac ystyried eu hanghenion wrth ddatblygu polisi ac fe wnaethom gyfarfod â chynrychiolwyr cymunedol ar 13 Medi. Rydym hefyd yn eirioli dros gael llywodraeth ganolog y DU i ystyried eu hanghenion ar faterion nad ydynt wedi'u datganoli, ond yn anffodus ychydig o effaith a gawsom yn hyn o beth. Er enghraifft, gan amlaf nid oedd cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr yn gallu cael mynediad i'r Taliad Tanwydd Amgen, a gyflwynwyd ym mis Ebrill 2023, oherwydd na chafodd ei hysbysebu'n eang i ddechrau ac roedd y meini prawf cymhwyso yn atal mwyafrif y cymunedau.

Rydym yn darparu cefnogaeth i wasanaethau eirioli ar gyfer teuluoedd Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Ar hyn o bryd mae'r gefnogaeth hon yn cael ei darparu drwy Travelling Ahead ar gost o £180K y flwyddyn. Mae'r gwaith hwn gan Travelling Ahead yn rhoi cymorth uniongyrchol i deuluoedd Sipsiwn, Roma a Theithwyr i helpu unigolion i gael mynediad at wasanaethau ond hefyd i eirioli'n eang ar eu rhan a'u helpu i gael gafael ar gymorth lle bo angen.

Mae ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ddod â hiliaeth i ben yn cael ei ddangos drwy ein Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, sydd â'r nod o adeiladu Cymru wrth-hiliol erbyn 2030. Mae'r cynllun yn cefnogi camau gweithredu penodol mewn perthynas â chymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr i sicrhau bod pob llais yn cael ei glywed a bod pob barn yn weladwy ac yn cael ei chyfathrebu.

Fel rhan o hyn mae swyddogion wedi ymweld â safleoedd ledled Cymru dros y misoedd diwethaf i ddeall yr heriau o ran datblygu safleoedd a phenderfyniadau cynllunio. Mae hyn wedi cynnwys ymweliadau â safleoedd preifat a rhai y mae Awdurdodau Lleol yn eu rhedeg i ddeall y rhwystrau a wynebir a'r cyfleoedd i ddatblygu a gwella safleoedd.

Darpariaeth safleoedd yng Nghymru

Creodd Deddf Tai (Cymru) 2014 ddyletswydd i nodi a diwallu'r angen am lety priodol. Ers hynny, rydym wedi gweld ymhell dros ddau gant o leiniau newydd naill ai'n cael eu sefydlu, neu eu hadnewyddu, llawer ohonynt ar safleoedd teuluol bach, preifat. Mae hyn yn cymharu â'r llond llaw yn unig o leiniau newydd a sefydlwyd rhwng 1997 a 2014.

Fodd bynnag, nid yw'r cynnydd wedi parhau ym mhob rhan o Gymru. Ar ôl cyflwyno deddfwriaeth a darparu cyllid sylweddol i fynd i'r afael â'r angen, mewn rhai achosion mae'r cynlluniau wedi dod i stop ers sawl blwyddyn.

Rwy'n disgwyl i bob Awdurdod Lleol yng Nghymru sicrhau bod digon o safleoedd a lleiniau yn cael eu darparu i ddiwallu'r anghenion a nodwyd ar gyfer cymunedau Sipsiwn ledled Cymru. Rwy'n disgwyl iddynt asesu anghenion yn gywir a llunio cynllun gweithredu clir i fynd i'r afael â'r anghenion hynny, gan sicrhau bod gan gymunedau fynediad at lety sy'n ddiwylliannol briodol drwy safleoedd Awdurdodau Lleol a safleoedd preifat. Mae'r ddarpariaeth bresennol ar gyfer safleoedd parhaol a thramwy yn llawer llai na'r gofynion ac ni all y sefyllfa hon barhau.

Y broses ar gyfer Asesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr

Sefydlwyd gofyn yn 2014 i Awdurdodau Lleol baratoi Asesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr ac adrodd ar yr angen am safleoedd a lleiniau ychwanegol yn eu hardal, gan gynnwys safleoedd parhaol a rhai tramwy dros dro. Mae Awdurdodau Lleol yn cyflwyno Asesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr i Lywodraeth Cymru. Dylai'r rhain gael eu llunio mewn ymgynghoriad â'r gymuned Sipsiwn, Roma a Theithwyr leol - ond nid yw hyn yn digwydd bob tro. Yna mae Llywodraeth Cymru yn adolygu'r Asesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr, gan roi adborth a'u cymeradwyo neu ofyn am ddiwygiadau. Wedyn, bydd Awdurdodau Lleol yn bwrw ymlaen â'r camau y cytunwyd arnynt. Mae'r broses wedi tynnu sylw at yr heriau sylweddol sy'n wynebu cymunedau Sipsiwn a Theithwyr, yn enwedig mewn perthynas â'r disgwyl i gynnwys y cymunedau mewn ffordd ystyrlon yn y gwaith o ddatblygu'r Asesiadau. Rwyf hefyd yn cydnabod bod y cynnydd wedi bod yn araf ar ein rhan ni. Effeithiwyd arno'n gyntaf gan bandemig COVID ac yn fwy diweddar gan gyfyngiadau staffio difrifol yn y tîm polisi perthnasol.

Ar hyn o bryd rydym yn adolygu pa mor drylwyr yw'r Asesiadau o Anghenion Llety ledled Cymru o ran diwallu'r angen am safleoedd ar gyfer cymunedau Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru benbaladr. Mae swyddogion yn gweithio gydag Awdurdodau Lleol a chymunedau Sipsiwn a Theithwyr i nodi faint o ofyn sydd, a deall y rhwystrau sy'n parhau i atal cynnydd. Byddaf yn ysgrifennu at bob Awdurdod Lleol gyda chanlyniad yr asesiadau hynny. Yn ddiweddar, rwyf wedi cyfarfod â CLILC a'r arweinydd Cabinet dros Gydraddoldeb yn y cynghorau i gael gwell dealltwriaeth o'r heriau hyn a cheisio cael cydsyniad i gydweithio ledled Cymru i sicrhau bod cael darpariaeth ddigonol o safleoedd yn cael blaenoriaeth o ran safleoedd parhaol a rhai tramwy.

Unwaith y bydd hyn wedi'i gwblhau, byddaf yn cynnal cyfarfodydd dwyochrog gydag Awdurdodau Lleol i adolygu eu Hasesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr a deall amgylchiadau eu cynnydd. Byddaf yn archwilio gyda nhw y camau sydd eu hangen i oresgyn unrhyw rwystrau sy'n weddill, ac i ofyn am gadarnhad o'u hymrwymiad i sicrhau darpariaeth ddigonol o ran safleoedd parhaol a rhai tramwy ledled Cymru i ddiwallu anghenion cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr yn unol â Chynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol. Bydd hwn yn gyfle defnyddiol i'w hatgoffa am grant Llywodraeth Cymru fel adnodd pwysig ar gyfer symud ymlaen â'r gwaith i wella safleoedd a chreu rhai newydd.

Grant Cyfalaf Sipsiwn a Theithwyr

Pwrpas y Grant Cyfalaf Sipsiwn a Theithwyr yw cefnogi'r gwaith o ddatblygu safleoedd. Gellir ei ddefnyddio ar gyfer adnewyddu llety presennol, creu lleiniau newydd a gwella cynaliadwyedd safleoedd i breswylwyr, a gwariant cyfalaf arall sy'n gysylltiedig â gwella safleoedd. Derbynnir ceisiadau a'u cymeradwyo fel rhan o raglen dreigl.

Mae cynigion ar gyfer safleoedd newydd, a hyd yn oed rhai ar gyfer gwelliannau, yn aml yn gymhleth ac yn gofyn am ymgysylltu â'r gymuned, ac weithiau caiff penderfyniadau eu herio. Mae hyn yn golygu y gall amserlen cynlluniau ar gyfer safleoedd newydd neu ddiwygiadau i safleoedd presennol fod angen cryn waith datblygu ar brydiau cyn gwneud ceisiadau cynllunio neu ofyn am grant. Rydym yn dal ati i sicrhau bod Awdurdodau Lleol ledled Cymru yn ymwybodol o'r grant; fodd bynnag, er gwaethaf hyn, mae'r grantiau naill ai heb eu defnyddio'n llawn neu mae'r grantiau hynny a gafodd eu dyrannu ar y dechrau wedi wynebu oedi oherwydd bod gwaith adeiladu wedi bod yn arafach na'r bwriad neu heb ei orffen, sy'n golygu na all Awdurdodau Lleol gwblhau ceisiadau am grantiau. Mae rhai Awdurdodau Lleol hefyd wedi dweud eu bod yn aros am yr ymateb i'r Asesiadau o Anghenion Llety gan Lywodraeth Cymru, sydd wedi'i ohirio, cyn gwneud cais am arian grant.

Mae dyraniadau a thaliadau'r grant ers ei greu i'w gweld isod. Er bod cyfraddau talu wedi bod yn isel yn ystod y blynyddoedd diwethaf, rwy'n disgwyl gweld y rhain yn cynyddu'n sylweddol yn 2024/2025.

Blwyddyn	Dyraniad	Taliad	Nodiadau
2020/2021	3,500,000	1,213,416	Cafodd COVID effaith fawr ar y taliadau yn y flwyddyn hon.
2021/2022	3500000	2540026	Wedi'i effeithio gan COVID a phrinder staff
2022/2023	3690000	0	Wedi'i effeithio gan brinder staff
2023.2024*	3,190,000	Amh.	Nid yw'r flwyddyn ariannol wedi'i chwblhau felly nid yw'r ffigurau taliad ar gael.

Edrych tuag at y dyfodol

Rwy'n disgwyl i'r tîm polisi fod wedi'i staffio'n llawn erbyn diwedd y flwyddyn hon. Wrth i'r tîm ymuno â ni, byddant yn canolbwyntio ar gwblhau proses yr Asesiadau o Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr ac annog Awdurdodau Lleol i ddefnyddio'r grant. Byddaf yn parhau i eirioli dros gymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Byddwn yn parhau i gefnogi gwasanaethau eirioli a chymorth i'r cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac ymgysylltu â grwpiau Sipsiwn, Roma a Theithwyr i nodi ffyrdd eraill o gefnogi'r cymunedau hyn.